

Живописне вирішення академічної постановки “Фігура людини в народному вбранні”

Анотація. Акцентується увага на важливості вивчення живопису як дисципліни циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів у Косівському інституті ПДМ ЛНАМ. Розглядаються особливості формування творчої особистості в процесі виконання академічних завдань з живопису, що спрямовані на органічне поєднання навчально-пізнавальних основ живопису з емоційно-творчим індивідуальним трактуванням академічних постановок. Простежується поетапність виконання завдання «Фігура людини в народному вбранні» — виконання начерків, короточасних кольорових етюдів, що допомагає студентові знайти найбільш вдалу композицію, визначити й організувати великі кольорові та тональні відношення.

Ключові слова. Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ, бакалавр, навчальна дисципліна, живопис, академічна постановка, завдання, фігура людини, народне вбрання, компоновання, тонально-кольорові співвідношення, гармонія.

Виховання молодого покоління митців, відповідно до програми живопису Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, засновано на поєднанні навчання професійної майстерності з підвищенням національно-патріотичної свідомості.

Формування творчої особистості — це складний та багатограний процес, що триває протягом навчання на I—IV курсах. Тому завдання на IV курсі спрямовані на органічне поєднання навчально-пізнавальних основ живопису з емоційно-творчим, індивідуальним трактуванням академічних постановок через чітке розкриття характерних якостей, активне виявлення їхнього змісту й образного вирішення.

Навчально-пізнавальна частина цього завдання полягає у

вирішенні засобами живопису обмеженого простору (куток інтер'єру) та побудови великих світлотіньових, тепло-холодних співвідношень при моделюванні фігури людини й предметів, що її оточують.

Творча індивідуальність студента в цьому завданні має можливість розкритися в глибоко продуманій, зваженій композиції, в узагальненості власних і падаючих тіней відповідно до вартості світла й півтіні, вишуканого колориту, поєднання різноманітних форм і деталей постановки в єдине пластичне ціле, а також у образній завершеності композиції.

Проблеми вирішення неглибокого простору зустрічаються в завданнях із живопису на I— III курсах, але в простих, за характером, постановках. На IV курсі йдеться про реалізацію великої форми через розкриття поняття "боротьби та єдності" світлотіні, естетику матеріалу, артистизм виконання, композиційно-образне пластичне вирішення завдання.

Бажано, щоб постановка завдання "Фігура людини в народному вбранні" (в неглибокому просторі в умовах бічного освітлення) була здійснена викладачем разом зі студентами. Це сприятиме розвитку їхнього смаку, допоможе чітко сформулювати мету, завдання, навчить свідомо поєднувати різні елементи, кольорові плями постановки в гармонійну цілісність, тобто компоувати.

Бічне (контрастне) освітлення допоможе активно виявити об'єм, пластику моделі, неглибокий простір і постановку в цілому. Модель постановки повинна бути виразною в кольорі й характері, мати чітку пластику та пропорції тіла, спокійне тло, не строкате, чітко визначене в кольорі.

Коли навчальна постановка схвалена й затверджена викладачем, він проводить пояснювальну бесіду зі студентами, у якій розповідає про те, що завдання доповнює і поглиблює їхні знання, удосконалює практичні навички та розширює творчий світогляд.

У розмові слід звернути увагу на те, що натхненником справжнього мистецтва завжди був народ, а його творча праця — це першоджерело та активний стимул для індивідуальної творчості. Мистецтво є відображенням людського відношення до навколишнього світу, що формує людські уявлення, активізує творчу енергію. Кожному народові притаманне багатство фантазії, мистецтво композиції. Вбрання в побуті та звичаях кожного народу узаконювало його естетичні вподобання й допомагало створювати самобутнє оточуюче середовище. Одяг кожного народу має свій

специфічний крій, відповідну поліфонію кольорів та регіональні ознаки.

Аналогів вирішення згаданих творчих проблем у класичних творах мистецтва — безліч. Так, студентам можна рекомендувати, як приклад, вирішення завдання у творах українських митців кінця XIX - XX ст. Над відтворенням народного побуту працював художник Микола Пимоненко. У душі правдолюбства передвизників він звертався до життя народу, а всі персонажі його творів зображені в народному вбранні того часу [1]. Прикладом може бути творчість Іллі Рєпіна. Варто згадати твори великого художника: “Запорожці пишуть листа турецькому султану”, “Вечорниці” [2].

Відомий український художник Олекса Новаківський “виділявся на-тхненною темпераментністю пензля та сміливістю образних задумів. В українському малярстві він репрезентує специфічний, вихований епохою зламу століть тип художника-візіонера, творця масштабних полотен суспільно-патріотичного та філософського звучання. У них прагнув показати увесь драматизм історії свого народу, його героїку та національні ідеали” [3, с.23]. Варто згадати його знамениті панно “Народне мистецтво”, “Наука”, “Виховання”, “Дзвінка”, “Довбуш — володар гір”, “Гуцулка”.

До відтворення характерних образів гуцулів, зокрема в традиційному на-родному вбранні, зверталися у своїй творчості Іван Труш (“Гагілки”, “Гуцулка з дитиною”, “Трембітарі”) та Олена Кульчицька (“Ярмарок у Косові”).

Робота над постановкою “Фігура людини в народному вбранні” починається зі знаходження композиції на малому форматі у вигляді начерків олівцем у кількох варіантах і короткочасного кольорового етюдів невеликого розміру. Підготовча попередня робота допомагає студентові знайти найбільш удалу композицію, визначити й організувати великі кольорові та тональні відношення постановки, знайти гармонію, виявити велику форму.

Цінність короткочасного кольорового етюдів полягає в тому, що студент на невеликому форматі протягом короткого часу повинен передати найбільш важливе, суттєве, характерне. Необхідно знайти композиційно-площинне розміщення фігури на заданому аркуші паперу. За допомогою викладача студент вибирає один із найкращих композиційних варіантів.

Перед тим, як розпочати виконання малюнка на великому форматі, бажано зробити короткочасний етюд у кольорі.

На основі попередніх начерків студент розпочинає композиційне вирішення теми на заданому форматі олівцем, вугіллям рисувальним або за допомогою пензля. Особливу увагу необхідно приділити побудові руху та пропорціям тіла. Після виконання кольорового короточасного етюд студент робить рисунок постановки на визначеному викладачем форматі.

Малюючи фігуру в одязі, слід звернути увагу на ті частини тіла, до яких безпосередньо прилягає одяг (шия, плечовий пояс, ділянки грудної клітки й тазу, ліктьові та колінні суглоби). Виявлення цих ділянок допомагає зрозуміти пластику побудови фігури й опрацювати місця, де утворюються складки.

Малюнок академічної постановки із живопису “Фігура людини в народному вбранні” повинен бути виконаний світлотіньовим способом вугільними паличками та закріплений лаком. У рисунку необхідно передати основні пропорції, рух великих мас, характер моделі й різноманітність її форм. Однак слід уникати зайвої деталізації, бо процес живопису перетвориться в розфарбування рисунка.

Одним із важливих завдань при вирішенні композиції є вибір формату площини для зображення як за розміром, так і за співвідношенням довжини сторін. При виборі розміру формату треба враховувати творчі можливості студента, його працездатність.

Наступний етап роботи — підготовка основи під олійний живопис, що виконується студентом самостійно. Він може ґрунтувати картон чи полотно сам, а може скористатися вже готовим ґрунтованим полотном чи картоном.

Виконання підготовчого рисунка на форматі — це наступний важливий етап у виконанні проекту. Спочатку необхідно визначити рух основних мас фігури, співвідношення частин, силует, характер основних форм та ліній складок костюма.

Компонуючи фігуру на вибраному форматі, слід ураховувати існуючі засоби вираження композиційного задуму. Композиційне розташування зображення на площині передбачає наступні завдання:

1. Виявлення композиційного центру таким чином, щоб відразу привернути увагу до нього.
2. Розподілити зображення так, щоб важливі за змістом частини були відділені одна від одної, але зв'язані з головною частиною композиції — їхнім центром.

Організація елементів зображення в живописі здійснюється за допомогою симетрії, асиметрії, ритму.

Підмальовок у цьому завданні варто розпочати насиченим кольором із тіньової партії композиції, із власних і падаючих тіней. Основна мета підмальовка — організувати картинну площину великими тонально-кольоровими співвідношеннями, визначити найсвітліші й найтемніші, найтепліші та найхолодніші місця, знайти основну кольорову домінанту, що дасть можливість успішно вирішити завдання в цілому.

Ураховуючи те, що в живописі найважливішим чинником є взаємодія, взаємозв'язок понять “колір” і “тон”, слід підкреслити, що тон буде могутнім засобом емоційно-образної дії на глядача.

На даному етапі роботи викладач не повинен сковувати творчу ініціативу студента, здатного самостійно, сміливо організувати на площині загальні кольорові співвідношення, відшукати цілісність у тональній гармонії.

Повноцінний живописний стан роботи визначається правильною передачею тональних і кольорових контрастів з урахуванням відчуття студентами нюансів кольорових співвідношень, їхньої тональної насиченості.

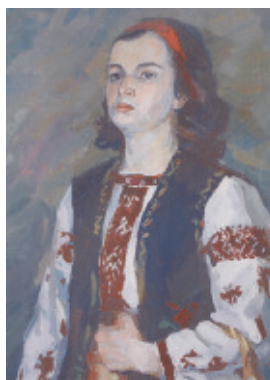
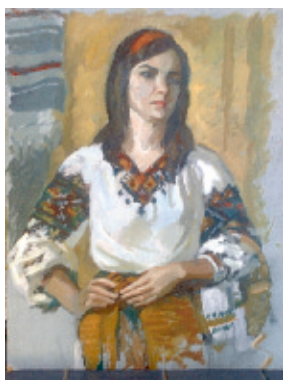
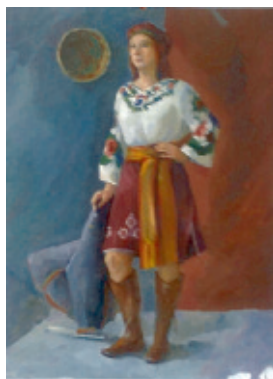
Фарби треба накладати легко, не забиваючи ґрунт, надаючи їм прозорості, ураховуючи можливість зображення в тіньових партіях рефлексів і повторного покриття плям. Малювати слід швидко, легко, великими пензлями, щоб з першого разу прокласти великі кольорово-тональні плями, правильно взяти їхні загальні відношення, знайти на полотні величину плям, зайнятих світлом, півтінню, тінню, зберігши при цьому чіткий рисунок.

Півсвітла можна прописати більш пастозно, а світла — рельєфно, мазками по формі білилом, що після висихання дасть можливість опрацювати їх лесуванням, чистими фарбами. Це зробить світла прозорими, насиченими й активними за кольором та виразними за фактурою письма, дасть можливість твердо й упевнено з'явитися в оточенні прозорих рефлексів та тіней.

Виконувати завдання варто обмеженою палітрою, використовуючи охру (світлу й червону), ультрамарин, чорну та білу фарби. При обмеженій кількості фарб студент учиться більше уваги приділяти об'ємно-просторовій побудові фігури, культурі кольору.

Прописуючи великі кольорові плями, необхідно виявляти загальний силует фігури. Кольорові відношення поміж натурою й

Одягнена фігура людини в народному вбранні
Студентські роботи

фоном залежать від характеру освітлення, творчого задуму автора та оточення, яке він вирішив створити для вирішення композиції.

Прописуючи тло, слід пам'ятати, що поряд з освітленою частиною природи воно буде темнішим, ніж поряд із тінью, у силу одночасного світлового контрасту.

Кольорове відношення залежить від середовища, умов освітлення та загального кольорового рішення. Але варто зазначити, що, з досвіду багатьох художників, чоло часто має дещо охристі відтінки, ніс — лілуваті, щоки та вуха — червоні, шия — охристо-жовті, а грудна клітка — рожеві. Треба також звернути увагу на вплив кольору одягу на відкриті ділянки тіла.

Працюючи над завданням “Фігура людини в народному вбранні”, слід ще раз нагадати студентам про розподіл на складові частини понять “світло” й “тінь”. Отже, до світла належить відблиск та велике власне світло. Перехід від світла до тіні здійснюється через півтінь. До тінювої партії належить власна тінь, рефлекс і падаюча тінь. Виявлення світла й тіні на моделі та предметах, що їх оточують, пластичне поєднання освітлених і тінювих партій композиції, утворення просторових планів, організація середовища, конструювання складок на фігурі, фактура та матеріальність, підпорядкування другорядного основному — ось основний перелік проблем на даному етапі роботи над виконанням академічної постановки із живопису.

Живопис ведеться або по всій поверхні роботи, або частинами, кожна з яких доводиться до певного завершення. Нижню частину постановки бажано прописати узагальнено. Вирішуючи завдання на виявлення форми кольором, треба передавати індивідуальну характеристику природи, її рух в умовах певного освітлення. При цьому, не можна писати дрібні деталі, не намітивши спочатку велику форму.

Знайшовши взаємовідношення освітлених і тінювих мас поміж собою, треба ретельніше виявляти освітлені ділянки, півтони, тіні, рефлекси. Тінюві ділянки слід писати без білил, а освітлені — корпусно. Працюючи над будь-якою частиною, треба старатися не випускати з виду цілого, роботу вести послідовно, відштовхуючись від великої форми [4].

Очі потрібно писати ближче до завершення роботи, але виявити форму ока, очної впадини слід під час живописної прописки великим пензлем.

Кисті рук необхідно намітити спочатку узагальнено, підібравши сполучення фарб і основні світло-кольорові відношення. Деталі, що знаходяться в тіні, не слід проробляти дуже ретельно, тому що тінь пом'якшує контури, і ретельно пророблена деталь може здаватися дуже різкою.

Потрібно чіткіше передати кольорові відношення природи, поступово виявляючи її характерні особливості. Можливо, у процесі роботи, з'ясується, що якісь фрагменти дуже подрібнені, випадають із загальної цілісності. У такому випадку, треба або пом'якшити контраст, або знайти підтримку подрібненій частині в інших ділянках роботи.

Важливе значення має живописне рішення костюма, його форма, колір, пластика, декор, а також колористичний зв'язок з оточенням. Студентові необхідно вирішити характер костюма, його взаємозв'язок з образом, що створюється, своєрідність пластики, ритму складок для передачі руху фігури та її окремих частин. В освітленій частині фігури складки виконуються більш контрастно та об'ємно. Зображення орнаментів на драпіровках має підпорядковуватися формі складок, характеру структури тканини.

Для виконання завдання з вирішення фігури в просторі, треба знайти сюжетний взаємозв'язок між фігурою та оточуючими її предметами. Інтер'єр може бути не дуже складним: невеликий фрагмент помешкання з вікном, шторою, простими меблями, ширмою тощо. Простий, але цікавий за змістом натюрморт може стати важливим елементом композиції.

Працюючи над живописним вирішенням, необхідно пам'ятати про взаємозв'язок усіх складових композиції, загальне джерело освітлення, загальну кольорову гаму та стилістику вирішення.

На завершальному етапі роботи слід досягти гармонії поміж загальним і конкретним, узгодити співвідношення великої форми із конкретною деталізацією орнаментального декору на одязі.

Завершальною стадією роботи студентів над постановкою є узагальнення, а саме: підпорядкування другорядних деталей цільності, головній кольоровій ідеї, приведення до визначеної кольорово-тональної гармонії, рівноваги тепло-холодних тонів до єдиного колориту. Це вимагає від студента активного творчого зосередження й повного самовираження, що, у свою чергу, призведе до пластично-образного вирішення завдання, реалізації власного творчого задуму.

Завершення роботи — процес відповідальний. Він складається з етапу деталізації, на якому потрібно ретельніше проробити елементи першого плану, вирішити стилістичні характеристики обличчя, волосся, одягу, предметів, аксесуарів, елементів оточення.

Обличчя й руки завжди треба прописати уважніше, ніж аксесуари та тло. У процесі роботи слід зосереджуватися на цільності великих мас, відношень у тоні й кольорі, виявляти найхарактерніше.

Після виконання цього етапу роботи потрібно довести живопис до тональної, кольорової та стилістичної цільності — узагальнити: поєднати кольором чи тінню дрібні деталі одягу, посилити чи “заспокоїти” яскраві кольорові плями, уточнити малюнок, узгодити вплив освітлення на колористичну єдність та емоційну виразність зображення.

Але не слід розуміти узагальнення як виключення із зображення деталей, подробиць. Деталі мають допомогати в розкритті образу, збагачувати звучність етюда, глибше розкривати його настрій. Таким чином, деталям і подробицям потрібно приділяти не менш важливого значення, ніж узагальненню. На цьому етапі слід здійснювати свідомий відбір головного й ретельніше його трактувати, дотримуючись загальної стилістики образу.

Як ілюстративний матеріал на допомогу студентам під час виконання цього завдання можуть бути використані кращі студентські роботи з методичного фонду інституту, а також репродукції із творів видатних художників-живописців, у яких вирішена аналогічна проблема.

Висновок. При виконанні програмового завдання “Фігура людини в народному вбранні” студент набуває навичок побудови живої форми, передачі простору, оволодіння реалістичним методом передачі дійсності засобами живопису. У процесі роботи студенти реалізують свій хист, знання, навички живописної довгострокової роботи, вміння бачити прекрасне навколо себе, творити за законами краси, а також проявляють художній смак і творчу індивідуальність.

1. Микола Пимоненко: Альбом /Автор-упорядник Огієвська І.В. — К.: Мистецтво, 1983. — 107 с.
2. Майстри живопису. Довідкове видання / Укладач Гапей О.М. — Донецьк: Глорія Трейд, 2013. — 384 с.
3. Олекса Новаківський: Альбом. — Львів: Інститут колекціонерства українських мистецьких пам'яток при НТШ, Національний музей у

Львові ім. А.Шептицького, Благодійний фонд «Олекса Новаківський та його мистецька школа», 2009. — 184 с.

4. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты. — М.: Просвещение, 1981. — 240 с.

ANNOTATION.

Anatolii Kalytko. Color Solutions to the Academic Painting Arrangement Figure of a Man in Traditional Dress. The author believes that it is important to study painting as the course discipline of professional and practical training of bachelors at Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts. He considers peculiarities of molding a creative personality in the process of execution of academic assignments in painting, aimed at harmonious combi-nation of cognitive learning fundamentals of painting with emotional creative individual interpretation of academic painting arrangements. The author de-fines task stages of the Figure of a Man in Traditional Dress: sketching and brief color studies, which help students find the best composition, locate and arrange big color and tint balance.

Key words. Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts, bachelor, academic discipline, painting, academic painting arrangement, assignment, figure of a man, folk dress, arrangement, color and tint balance, harmony.

АННОТАЦИЯ

Анатолий Калытко. Живописное решение академической постановки «Фигура человека в народной одежде». Акцентируется внимание на важности изучения живописи как дисциплины цикла профессиональной и практической подготовки бакалавров в Косовском институте ПДИ ЛНАИ. Рассматриваются особенности формирования творческой личности в процессе выполнения академических задач из живописи, которые направлены на органическое объединение наставительно-познавательных основ живописи с эмоционально-творческим индивидуальным трактованием академических постановок. Прослеживается поэтапность выполнения задачи «Фигура человека в народной одежде» — выполнение набросков, кратковременных цветных этюдов, которые помогают студенту найти наиболее удачную композицию, определить и организовать большие цветные и тональные отношения.

Ключевые слова. Косовский институт прикладного и декоративного искусства ЛНАИ, бакалавр, учебная дисциплина, живопись, академическая постановка, задача, фигура человека, народная одежда, компонование, тонально-цветные соотношения, гармония.